

ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТОРУ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Розглядається система джерел права, що діє у межах європейського адміністративного простору у сфері забезпечення культурних прав громадян, які (джерела) повинні слугувати орієнтиром у імплементації принципів, норм та стандартів європейського адміністративного простору у національне законодавство України. Аналізується зв'язок зазначених процесів із євроінтеграційними завданнями, що стоять перед Україною.

Ключові слова: європейське адміністративне право, європейський адміністративний простір, Рада Європи (РЄ), Європейський Союз (ЄС), культурні права, культурні цінності, ЮНЕСКО.

Ю. Л. Юринець

Источники права европейского административного пространства в контексте обеспечения культурных прав граждан

Рассматривается система источников права, действующего в пределах европейского административного пространства в сфере обеспечения культурных прав граждан, которые (источники) должны служить ориентиром в имплементации принципов, норм и стандартов европейского административного пространства в национальное законодательство Украины. Анализируется связь указанных процессов с евроинтеграционными задачами, стоящими перед Украиной.

Ключевые слова: европейское административное право, европейское административное пространство, Совет Европы (СЕ), Европейский Союз (ЕС), культурные права, культурные ценности, ЮНЕСКО.

Y. Yurinets

Sources of law of the European administrative space in the context of cultural rights of citizens

A system of sources of law in force within the European administrative space in the field of cultural rights of citizens who (sources) should serve as a guide in the implementation of the principles, norms and standards of the European administrative space in the national legislation of Ukraine. The relationship of these processes with the European integration challenges facing Ukraine.

Key words: European administrative law, European administrative space, the Council of Europe (CoE), the European Union (EU), cultural rights, cultural values, UNESCO.

Постановка проблеми та її актуальність.

Європеїзація адміністративного права України є важливою умовою реалізації її євроінтеграційних прагнень і безпосередньо пов'язана з імплементацією принципів, норм та стандартів європейського адміністративного простору в національне законодавство [1, с. 80-87].

Разом із тим, як зазначається у монографії [2], європейське право невіддільне від європейської культури. Більшість прогресивних правових теорій з'являється на ґрунті європейської культури [2, с. 66]. Тому культура із суб'єкта правового регулювання у системі взаємовідносин «керуючий об'єкт (держава і право) → суб'єкт управління (цивілізація та

культура)» перетворюється у чинник зворотного впливу «держава і право ↔ цивілізація та культура». При цьому стан реалізації культурних прав громадян є не просто умовою їх комфортного/некомфортного існування, а й запорукою/перешкодою успішної адаптації до сучасних гуманістичних засад існування держави і права.

У сучасній науці переважна більшість праць з приводу міжнародно-правового регулювання забезпечення культурних прав громадян присвячені сфері охорони культурної спадщини [3, 4 та ін.]. Водночас, культурні права є більш широкими, ніж право на захист культурної спадщини та доступ до культурних цінностей. Певні аспекти даної проблеми досліджувалися автором у її праці [5]. Отже, метою даної статті є дослідження системи джерел права, що діє у межах європейського адміністративного простору у сфері забезпечення культурних прав громадян, які (джерела) повинні слугувати орієнтиром у імплементації принципів, норм та стандартів європейського адміністративного простору у національне законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Підписання у першому півріччі 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС (далі – Угода про асоціацію; Угода) ставить перед Україною завдання імплементації у практичну діяльність положень цієї Угоди. Система джерел права, завдання імплементації яких ставиться внаслідок підписання Угоди про асоціацію, є складною і багатоступеневою. Так, у ст. 6 Угоди вказується, що «Сторони співробітничать з метою забезпечення того, щоб їхня внутрішня політика ґрунтувалася на спільних для Сторін принципах, зокрема таких, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод». У цьому сенсі Сторони повинні дотримуватися спільних принципів у сфері забезпечення усього спектру прав громадян, у тому числі культурних. При цьому Угода про асоціацію виходить з того, що з метою досягнення цілей асоціації Сторони повинні дотримуватися міжнародно-правових вимог актів не тільки (а можливо, і не стільки) ЄС,

скільки інших міжнародних актів. Так, у преамбулі до Угоди заявляється про відданість Сторін дотриманню всіх принципів і положень Статуту ООН, документів ОБСЄ, Загальної декларації прав людини ООН 1948 р. та Конвенції РЄ про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.; зазначається, що Сторони ставлять на меті досягнення цілей у рамках ООН, ОБСЄ та РЄ. За ст. 439 Угоди, Сторони тісно співробітничать у рамках відповідних міжнародних форумів/організацій, зокрема ЮНЕСКО та РЄ, з метою, *inter alia*, розвитку культурного розмаїття, збереження культурної та історичної спадщини. Згідно ч. 1 ст. 158 Угоди про асоціацію, Сторони забезпечують належне та ефективне виконання зобов'язань за міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності, учасниками яких вони є.

Таким чином, Угода про асоціацію є поліструктурним правовим феноменом, який передбачає співробітництво не тільки в межах даної Угоди, тобто у межах ЄС, а й у межах широкого спектру міжнародних організацій і міжнародних договорів, у тому числі діючих на Європейському континенті. З доктринальної точки зору це означає, що Сторони Угоди про асоціацію співпрацюють у межах так званого «європейського правового простору», який М. М. Гнатовський визначив як правову систему, складовими якої є юридичні норми, принципи та стандарти, вироблені в рамках регіональних міжнародних організацій (ЄС, РЄ, ОБСЄ) [6]. Відповідно автором цієї статті пропонується «європейський адміністративний простір» розглядати як складову частину «європейського правового простору», а не як суто «адміністративне право ЄС». Такий підхід підтримується і положеннями інших робіт. Так, В. Завгородня, визнаючи, що первісно феномен європейського адміністративного простору був притаманний виключно країнам ЄС, у наступному перестав обмежуватися рамками ЄС і навіть колом держав-кандидатів або потенційних кандидатів у члени ЄС [7, с. 135].

З урахуванням цих міркувань слід розглядати прийнятність поняття «джерела права

європейського правового (адміністративного) простору». Так, О. Ф. Скакун визначає право як систему норм (правил поведінки) і принципів, встановлених або визнаних державою як регуляторів суспільних відносин [8, с. 216]. Джерело права – це спосіб зовнішнього вираження і закріплення цих норм і принципів. З іншого боку, якщо «європейський правовий (адміністративний) простір» – це правова система, складовими якої є юридичні норми, принципи та стандарти, то форми (способи) зовнішнього вираження і закріплення цих норм, принципів та стандартів можна за аналогією вважати джерелами права європейського правового (адміністративного) простору, тобто носіями вказаних норм, принципів та стандартів. Такий підхід підтримується і положеннями інших робіт. Так, Г. Фединак використовує поняття «право європейського простору» [9].

Право ЄС та європейське право неможливо ототожнювати ще й з огляду на складне співвідношення правової системи ЄС та міжнародно-правових актів (угод), до яких приєдналися країни-члени ЄС, але не приєднався ЄС у цілому. Так, відповідно до тлумачення Суду ЄС, якщо міжнародна угода укладена до укладення Договору про ЄС (або у випадку, коли угода укладена новою державою-членом до її приєднання), незважаючи на те, що вона не є для Співтовариства обов'язковою, Співтовариство зобов'язане не перешкоджати виконанню державами-членами зобов'язань за цією угодою [10, с. 192–193]. Отже, положення такої угоди реалізуються повз право ЄС, через національне право держави, якщо держава притримується цієї угоди. У сфері культури такими угодами можуть бути, наприклад, угоди, укладені під егідою ЮНЕСКО.

Отже, система джерел права європейського адміністративного простору у контексті забезпечення культурних прав громадян може складатися з наступних складових частин.

По-перше, це джерела у сфері культурних прав громадян безпосередньо ЄС. Так, у ст. 6 Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЄС; тут і далі ДФЄС та Договір про ЄС цитуються згідно із офіційним перекладом з сайту Міністерства

юстиції України <http://old.minjust.gov.ua/section/321>) зазначається, що Союз має компетенцією здійснювати діяльність, спрямовану на підтримку, координації або доповнення дій держав-членів, зокрема, у сферах: с) культура; d) туризм; е) освіта, професійне навчання, молодь і спорт. Питанням безпосереднього регулювання відносин у сфері культури присвячені спеціальний розділ XIII ДФЄС «Культура» (стаття 167), а також частково стаття 165 розділу XII Договору «Освіта, професійне навчання, молодь і спорт». Так, згідно ч. 1 ст. 165 ДФЄС, Союз сприяє розвитку якісної освіти, заохочуючи співпрацю держав-членів і, якщо необхідно, підтримуючи і доповнюючи їх діяльність, в повній мірі поважаючи при цьому відповідальність держав-членів за зміст процесу викладання та за організацію системи освіти, а також їх культурну та мовну різноманітність. Згідно ст. 167 ДФЄС:

«1. Союз сприяє розквіту культур держав-членів при повазі їх національного та регіонального розмаїття, одночасно висуваючи на передній план спільну культурну спадщину.

2. Діяльність Союзу прагне заохочувати співробітництво держав-членів і, якщо необхідно, підтримувати і доповнювати їх діяльність в наступних областях: підвищення рівня знання і поліпшення поширення культури та історії європейських народів; збереження і захист культурної спадщини, що має європейське значення; культурні обміни некомерційного характеру; художня та літературна творчість, в тому числі в аудіовізуальному секторі.

3. Союз та держави-члени створюють сприятливі умови для співпраці з третіми країнами та компетентними міжнародними організаціями у сфері культури, зокрема, з Радою Європи.

4. Союз враховує культурні аспекти у своїй діяльності, що проводиться відповідно до інших положень Договорів, зокрема, з метою забезпечити повагу і заохочення розмаїття його культур.

5. Щоб внести вклад у досягнення зазначених у цій статті цілей: Європейський парламент і Рада, постановляючи відповідно зі звичайною законодавчою процедурою та після консультації з Комітетом регіонів, приймають заохочувальні

заходи, які виключають при цьому будь-яку гармонізацію законодавчих та підзаконних актів держав-членів; Рада за пропозицією Комісії ухвалює рекомендації».

Подальший розвиток питання культури знайшли відображення у Хартії основних прав Європейського Союзу (Ніцца, 07.12.2000 р.). Так, у ч. 1 ст. 6 Договору про ЄС (далі – ДЕС), Союз визнає права, свободи та принципи, закладені в Хартії основоположних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. (зі змінами від 12.12.2007 р.), що має однакову з Договорами юридичну силу. За таких умов, у Хартії від 07.12.2000 р. знайшли віддзеркалення такі основні положення, які стосуються принципів відносин у сфері культури: свобода думки, совісті й релігії (ст. 10); свобода вираження своєї думки і свобода інформації (ст. 11); свобода художньої творчості і науково-дослідної діяльності (гарантується свобода художньої творчості та науково-дослідної діяльності; дотримується свобода викладання у вузах; ст. 13); культурне, релігійне і мовне розмаїття (Європейський Союз поважає культурне, релігійне і мовне розмаїття; ст. 22). Зазначимо, що крім «звичних» для широкого загалу свобод Хартія захищає також академічні свободи («свобода викладання у вузах»).

В Угоді про асоціацію 2014 р. питанню культурних прав присвячена спеціальна глава 24 «Культура» у складі 4 статей, а також окремі статті у розділах щодо регулювання туризму, освіти, та співробітництва з питань громадянського суспільства. Так, глава 24 Угоди про асоціацію 2014 р. містить такі положення: сторони зобов'язуються сприяти співробітництву в галузі культури з метою покращення взаєморозуміння та розширення культурних обмінів, а також мобільності об'єктів мистецтва та митців України та ЄС (ст. 437); сторони заохочують міжкультурний діалог між окремими особами та організаціями, які представляють інтереси громадянського суспільства та культурних закладів України та ЄС (ст. 438); сторони тісно співробітничать у рамках відповідних міжнародних форумів/організацій, зокрема ЮНЕСКО та РЄ, з метою, *inter alia*, розвитку

культурного розмаїття, збереження і оцінки культурної та історичної спадщини (ст. 439); сторони докладають зусиль для розвитку постійного діалогу в галузі культури з метою сприяння розвитку культурної індустрії в Україні та ЄС. Задля досягнення цієї мети Сторони впроваджують належним чином положення Конвенції ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження 2005 року (ст. 440).

Крім того, у сферах регулювання туризму, освіти, та співробітництва з питань громадянського суспільства відповідно передбачається: співробітництво у сфері туризму на двосторонньому, регіональному та європейському рівнях ґрунтуватиметься на таких принципах: а) повага самобутності та інтересів місцевих громад, особливо у сільській місцевості; б) важливість культурної спадщини; с) чітка взаємодія між туризмом та захистом навколишнього середовища (гл. 16, ст. 400); розвиток співробітництва в галузі освіти, навчання та молодіжної політики з метою покращення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу та посилення знань щодо відповідних культур (гл. 23, ст. 430); заохочення співробітництва з питань громадянського суспільства з метою, зокрема, забезпечення кращої обізнаності та розуміння щодо України в державах-членах ЄС, зокрема її історії та культури (гл. 24, ст. 430).

Таким чином, як і у ЄС в цілому, положення Угоди про асоціацію у сфері культури спрямовані на: розвиток культури та міжкультурного діалогу як засоби покращення взаєморозуміння між державами та суспільствами та зближення держав та народів; розвиток культурного розмаїття, збереження і оцінки культурної та історичної спадщини.

По-друге, це джерела у сфері культурних прав, створені органами РЄ. Ключовою серед цих документів є Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Згідно ч. 3 ст. 6 ДЕС, основоположні права, що гарантуються Європейською Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод і які впливають з конституційних традицій, спільних для держав-членів, є загальними принципа-

ми права Союзу. Т. К. Хартлі [10] зазначає, що усі держави-члени ЄС є сторонами Конвенції, і, безумовно, усі права, що захищаються Конвенцією, захищаються ЄС [10, с. 152]. Нормативним підтвердженням цих позицій є, зокрема, те, що у Хартії основних прав ЄС (Ніцца, 07.12.2000 р.) компетенція і цілі, що витікають з ДЕС та ДФЕС, виводяться, зокрема, з Конвенції. Суд ЄС у низці випадків посилався на Конвенцію. У справі C-4/73 Nold v. Commission (1974 р.) Суд ЄС вирішив, що хоча Конвенція не є складовою права ЄС, її положення повинні виконуватися. Тому будь-які заходи, ухвалені в межах ЄС, не будуть дійсними, якщо вони суперечать Конвенції [11, кн. 1, с. 291]. Наразі ставиться питання про безпосереднє приєднання ЄС до РЄ [11, кн. 1, с. 290-302].

РЄ розробила цілу низку актів у сфері забезпечення культурних прав громадян: «Європейська Угода про захист телерадіомовлення» (1960 р.), «Конвенція про захист європейської археологічної спадщини» (1969 р.), «Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі» (1979 р.), «Європейська декларація стосовно завдань у галузі культури» (1984 р.), «Конвенція про захист європейської архітектурної спадщини» (1985 р.), «Європейська культурна конвенція» (1994 р.), «Європейська ландшафтна Конвенція» (2000 р.), Рекомендація 1506 (2001 р.) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Свобода слова та інформації в засобах масової інформації в Європі» (2001 р.) Рекомендація R (86) 16 Комітету Міністрів Ради Європи «Про музичну освіту» (ухвалена Комітетом Міністрів 04.12.1986 р. на 402-му засіданні заступників міністрів), Рекомендація R (2000) 13 Комітету Міністрів країнам-членам щодо Європейської політики доступу до архівів (ухвалена Комітетом Міністрів 13.07.2000 р. на 717-му засіданні заступників міністрів) тощо.

Низку документів у сфері культурних прав видано ОБСЄ: Заключний Акт Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі (1975 р.), Паризька Хартія для нової Європи (1991 р.), Документ Краківського симпозіуму з питань культурної спадщини держав-учасниць ОБСЄ (1991 р.) (відповідно до переліку, наведеному в

Угоді між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти від 20.05.1997 р.).

Безперечно, найбільш суттєві джерела захисту культурних прав становлять документи ЮНЕСКО [3, с. 68]. Це – статут ЮНЕСКО, багатосторонні конвенції (Універсальна конвенція про культурну різноманітність 2001 р., Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р., Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 р., Конвенція про заходи спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності 1970 р., Конвенція про охорону підводної культурної спадщини 2001 р., Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини 2003 р. тощо), та рекомендації, узагальнені в Рекомендації № 36 Всесвітньої конференції щодо політики у сфері культури «Збереження культурної спадщини всіх віків». Зокрема, у Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 р. (ч. 1 ст. 6) розвинуте у всесвітньому вимірі положення Європейської культурної конвенції про те, що спадщина кожної окремої країни-учасниці цієї Конвенції є загальною спадщиною, для охорони якої все міжнародне співтовариство зобов'язане співробітничати.

Рекомендації ЮНЕСКО містять статус так званого soft/law (м'яке право), тобто їх норми мають політичний, а не обов'язковий характер. Такі норми виконують надзвичайно важливу допоміжну роль у становленні або визначенні юридичної обов'язковості звичаєвих та підготованню й розробленню договірних міжнародно-правових норм [3, с. 68].

М'яке право являють собою документи ICOMOS (Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць), які є тлумаченням Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. Невідповідність стану справ цим документам може бути доказом невідповідності прийнятих владою країни рішень щодо об'єктів культурної та/або архітектурної спадщини, якщо ці рішення не

відповідають зазначеним документам, що враховується в судовій практиці [12].

Міжнародно-правовими джерелами, які регулюють співробітництво держав у сфері культури, є двосторонні міжнародні договори про дружбу та співробітництво, правову допомогу, культурне й наукове співробітництво, програми культурного та наукового співробітництва, угоди про створення й діяльність культурних центрів, плани культурних і наукових обмінів. Дослідниками зазначалось, що починаючи з 70-х рр. ХХ ст. акцент міжнародно-правового співробітництва у сфері повернення або реституції культурних цінностей державам їх походження перемістився на двосторонні договори. Ця тенденція не в останню чергу зумовлена складністю проблеми: її неможливо вирішити без урахування історичних і політичних особливостей відносин, які склались між суб'єктами повернення, на підставі лише загальних (хоча й загальновизна-них) норм міжнародного права [3, с. 68-69].

Спеціальні джерела щодо захисту культурних прав являють собою правові акти у сфері інтелектуальної власності, перелічені вище. При цьому, відповідно до ст. 118 ДФЄС, у контексті створення і функціонування внутрішнього ринку Європейський Парламент та Рада, діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою, встановлюють заходи щодо започаткування Європейського права інтелектуальної власності з метою запровадження уніфікованого захисту прав інтелектуальної власності в усьому Союзі та з метою встановлення централізованого механізму надання дозволів, узгодження та нагляду в межах усього Союзу. Рада, діючи згідно зі спеціальною законодавчою процедурою, за допомогою регламентів встановлює положення щодо мови Європейського права інтелектуальної власності. Рада діє одностайно після проведення консультацій з Європейським Парламентом.

Отже, за ДФЄС, ЄС створює власне право інтелектуальної власності, яке, тим не менш, ґрунтується на Римській конвенції, Бернській конвенції, Договорах ВОІВ про авторське право (1996 р.) та про виконання і фонограми (1996 р.), Угоді ТРІПС. В останній ЄС бере участь безпосередньо. Водночас, в ст. 2 Угоди ТРІПС зазначено, що зобов'язання за цією Угодою не повинні

відрізнятися від існуючих зобов'язань, які члени можуть мати по відношенню один до одного відповідно до Паризької конвенції, Бернської конвенції, Римської конвенції та Договору з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем. Тобто, ці акти є обов'язковими для учасників Угоди ТРІПС, а через них – і для ЄС. Так, в рішенні від 26.04.2012 р. по справі С-510/10 Суд ЄС зазначив [13]: «Євросоюз, хоча і не є учасником Бернської Конвенції, тим не менше зобов'язаний дотримуватися її статей 1–21, відповідно до Угоди ТРІПС, в якому Євросоюз бере участь».

Висновки. Джерела права європейського адміністративного простору у сфері забезпечення культурних прав громадян являють собою складну та багатоступеневу систему міжнародних правових актів, які видані різними провідними міжнародними організаціями, перш за все ЄС, РЄ, ОБСЄ, ЮНЕСКО. Акти неєвропейських організацій переломлюються у європейському праві через національне право країн-членів цих організацій, оскільки відповідно до тлумачення Суду ЄС, якщо міжнародна угода укладена до укладення Договору про ЄС (або у випадку, коли угода укладена новою державою-членом до її приєднання), незважаючи на те, що вона не є для Співтовариства обов'язковою, Співтовариство зобов'язане не перешкоджати виконанню державами-членами зобов'язань за цією угодою. Угода про асоціацію Україна – ЄС віддзеркалюють зазначений комплексний характер європейського правового (адміністративного) простору.

Література

1. *Юринець Ю. Л.* Європеїзація адміністративного права України: теоретико-методологічні засади / Ю. Л. Юринець // Наукові праці Національного авіаційного університету: Серія «Юридичний вісник. Повітряне і космічне право». – 2015. – № 4 (37). – С. 80-87.
2. *Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми* / за ред. В. П. Горбатенка: монографія. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 332 с.
3. *Акуленко В. І.* Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у

внутрішньому праві України: монографія / В. І. Акуленко. – К.: ТОВ «ВО «Юстиніан», 2013. – 608 с.

4. *Міжнародний досвід охорони культурної спадщини та пам'яткоохоронне законодавство України*. Матеріали конференції (18-19 квітня 2002 р.). – К.: Стило, 2002. – 195 с.

5. *Юринець Ю. Л.* Забезпечення культурних прав громадян засобами адміністративного права: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Ю. Л. Юринець. – К., 2010. – 417 с.

6. *Гнатівський М. М.* Становлення та тенденції розвитку європейського правового простору: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / М. М. Гнатівський. – К., 2002. – 22 с.

7. *Завгородня В.* Европейское административное пространство и его влияние на национальные правовые системы: взгляд из Украины / В. Завгородня // *Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych*. – Том IV. Miscellanea. – Bydgoszcz, 2014. – S. 117-136.

8. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. – Х.: Консум, 2006. – 656 с.

9. *Фединяк Г.* Вплив глобалізації на право європейського простору в контексті аналізу регулювання діяльності транснаціональних корпорацій / Г. Фединяк // *Вісник Львівського університету*. Серія: Міжнародні відносини. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – Вип. 12. – С. 216-219.

10. *Хартли Т. К.* Основы права Европейского сообщества. Введение в конституционное и административное право Европейского сообщества / Т. К. Хартли; пер. и науч. ред. В. Г. Бенда. – М.: ЮНИТИ; Будапешт: COLPI, 1998. – 647 с.

11. *Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова*. – К.: Ін Юре, 2015. – Кн. 1. – 312 с. – Кн. 2. – 456 с. – Кн. 3. – 408 с.

12. *Юринець Ю. Л.* Значення актів ICOMOS для адміністративно-правового регулювання в сфері охорони культурної спадщини / Ю. Л. Юринець // *Університетські наукові записки*. – 2012. – № 3 (43). – С. 297-302.

13. Суд Євросоюзу о полномочиях организационных органов, о соотношении европейского и

национального права и принципах толкования / Проект Lex Digital Blog [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lexdigital.ru/2012/046/#more-571>

References

1. *Jurinec' Ju. L.* Evropeizacija administrativnogo prava Ukraini: teoretiko-metodologichni zasady / Ju. L. Jurinec' // *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universitetu: Serija «Juridichnij visnik. Povitrtjane i kosmichne pravo»*. – 2015. – № 4 (37). – S. 80-87.

2. *Evropejs'ka integracija Ukraini: politiko-pravovi problemi / za red. V. P. Gorbatenka: monografija*. – К.: TOV «Vidavnictvo «Juridichna dumka», 2005. – 332 s.

3. *Akulenko V. I.* Mizhnarodne pravo ohoroni kul'turnih cinnostej ta jogo implementacija u vnutrishn'omu pravi Ukraini: monografija / V. I. Akulenko. – К.: TOV «VO «Justinian», 2013. – 608 s.

4. *Mizhnarodnij dosvid ohoroni kul'turnoi spadshhini ta pam'jatkoohoronne zakonodavstvo Ukraini*. Materiali konferencii (18-19 kvitnja 2002 r.). – К.: Stilos, 2002. – 195 s.

5. *Jurinec' Ju. L.* Zabezpechennja kul'turnih prav gromadjan zasobami administrativnogo prava: dis... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Ju. L. Jurinec'. – К., 2010. – 417 s.

6. *Gnatovs'kij M. M.* Stanovlennja ta tendencii rozvitku evropejs'kogo pravovogo prostoru: avtoref. dis... канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / M. M. Gnatovs'kij. – К., 2002. – 22 s.

7. *Zavgorodnjaja V.* Evropejskoe administrativnoe prostranstvo i ego vlijanie na nacional'nye pravovye sistemy: vzgljad iz Ukrainy / V. Zavgorodnjaja // *Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych*. – Том IV. Miscellanea. – Bydgoszcz, 2014. – S. 117-136.

8. *Skakun O. F.* Teorija derzhavi i prava: pidruchnik / O. F. Skakun; per. z ros. – H.: Konsum, 2006. – 656 s.

9. *Fedinjak G.* Vpliv globalizacii na pravo evropejs'kogo prostoru v konteksti analizu reguljuvannja dijal'nosti transnacional'nih korporacij / G. Fedinjak // *Visnik L'vivs'kogo universitetu*. Serija: Mizh-

narodni vidnosini. – L'viv: LNU im. I. Franka, 2004. – Vip. 12. – S. 216-219.

10. *Hartli T. K.* Osnovy prava Evropejskogo soobshhestva. Vvedenie v konstitucionnoe i administrativnoe pravo Evropejskogo soobshhestva / T. K. Hartli; per. i nauch. red. V. G. Benda. – M.: JuNITI; Budapesht: COLPI, 1998. – 647 s.

11. *Evropejs'ke pravo: pravo Evropejs'kogo sojuzu: pidruchnik: u tr'oh kn. / za zag. red. V. I. Muravjova.* – K.: In Jure, 2015. – Kn. 1. – 312 s. – Kn. 2. – 456 s. – Kn. 3. – 408 s.

12. *Jurinec' Ju. L.* Znachennja aktiv ICOMOS dlja administrativno-pravovogo reguljuvannja v sferi ohoroni kul'turnoi spadshhini / Ju. L. Jurinec' // Universitets'ki naukovy zapiski. – 2012. – № 3 (43). – S. 297-302.

13. *Sud* Evrosojuza o polnomochijah organizacij veshhanija, o sootnoshenii evropejskogo i nacional'nogo prava i principah tolkovanija / Proekt Lex Digital Blog [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://lexdigital.ru/2012/046/#more-571>.